

ЧОРНОБИЛЬ: УРОКИ ТРИВАЮТЬ

ІСТОРІЯ ТА СЬОГОДЕННЯ

Це слово – у пам'яті українського роду. Щороку 26 квітня воно – на мільйонах людських вуст: спогадами, любов'ю і невимовним щемом. От уже 34 роки поети римують його з чорним боєм, що увійшов до сердець усіх, кого зачепило крилом небачене лихо. А колись це був чарівний край густих лісів і багатих на рибурічок, де охоче селилися люди й, певно, розкошував полин, названий кимось «чорнобильником»...

Перша згадка про місто – в Платівському літописі: про полювання 1193 р. князя Вишгородського і Туровського. Владу Київського князівства змінило Велике Литовське, потім – Реч Посполита; не оминули його й Визвольна війна під проводом Б.Хмельницького та Коліївщина. «Місто живе з річкової торгівлі, рибальства та вирощування цибулі» – це теж про Чорнобиль. Була в його історії і хасидська сторінка. Та з 1920-х Чорнобиль став пересічним українським райцентром, аж поки 1971-го на березі Прип'яті почали зводити першу атомну електростанцію в Україні, названу Чорнобильською...

Перший енергоблок запрацював через шість років. Згодом добудували ще три. Запуск п'ятого планували на кінець 1986 року. Але не встигли.

За офіційними повідомленнями тієї доби: «26 квітня 1986 року в 01 год.

25 хв. у приміщенні 4-го енергоблоку Чорнобильської АЕС при підготовці його до планового середнього ремонту стався вибух із наступною пожежею...»

Що ж спричинило таке лихо? Можливо, відповіді на це – й у нині розсекречених доповідних КДБ з архівів СБУ: про «загрозу зриву запуску 1-го енергоблоку», «факти відходу від проєктів та порушення технологій ведення будівельних і монтажних робіт, що може призвести до аварій та нещасних випадків», «порушення технології будівельних робіт при спорудженні 5-го енергоблоку» тощо. А ще, виявляється, «за період експлуатації 1977–81 рр. на атомній електростанції сталося 29 аварійних зупинок»...

Імена перших героїв–пожежників, більшість з яких тоді пожертвувала своїм життям, виконуючи професійний обов'язок, стали відомими на весь світ. Набагато менше знаємо про працівників станції, а тим більше – вчених, які у свій спосіб мали осягнути все, що сталося. Приміром, у час потреби в масовій дезактивації транспорту, коли забруднені радіонуклідами води швидко заповнили всі сховища, вчені з КПІ, «а саме О.П.Шутько, А.Д.Крисенко та В.П.Басов», як оповідає сайт вишу, запропонували нову технологію очищення радіоактивних вод: спеціальними реагентами безпосередньо в ємностях-накопичувачах. За лічені дні на тодішніх ВО ім. Артема та «Ленінській кузні» змонтували першу таку перусувну установку для очищення забрудненої радіонуклідами води, а на Рубіжанському ВО «Краситель» – випустили для цього першу партію комплексного реагента. До 50 тис. куб.м помивних вод очистили тоді таким чином, заощадивши державі понад 18 млн крб – а скільки життів зберегли...

В історії небаченої катастрофи – й сумнозвісна першотравнева демонстрація, пошук можливих диверсантів і заходи з «недопущення розповсюдження чуток»... Тим часом Чорнобиль уже рахував свої перші жертви. Попереду було масове відселення мешканців 30-кілометрової зони і,

відголоском на довгі десятиліття, наслідки Чорнобильської катастрофи для здоров'я людей. Та, на думку групи дослідників, усе могло скластися ще гірше. Якби розплавлена серцевина реактора досягла води, то подальший вибух міг знищити половину Європи, зробивши її, так само як і Україну, безлюдною на сотні тисяч років. Заопленими камерами 4-го реактора тоді вирушили троє чоловіків в аквалангах. Під радіоактивною водою двоє шукали запорні клапани, аби встигнути їх відкрити; третій тримав лампу, освітлюючи фронт робіт. Вони не були добровольцями; то був їх службовий обов'язок, який виконали блискуче. Їх звали Олексій Анан'єнко, Валерій Беспалов, Борис Баранов. Усі троє тоді вижили, іще довго залишаючись невідомими на широкий загал. Та й ті з працівників станції, які боролися до останнього, у більшості своїй були посмертно удостоєні високих державних нагород уже за незалежної України.

Із часом Зона почала заліковувати свої рани. Зазеленів Рудий ліс, прижилися завезені коні Пржевальського, знову з'явилися ведмеді, лисиці, вовки, зубри, дикі кабани й рисі, а ще – самосели. Віднедавна Чорнобиль і Прип'ять офіційно стали ще й туристичними об'єктами, які можна безпечно відвідати з гідом, побачивши місто, в якому зупинився час, давно радіолокаційну станцію для виявлення пусків міжконтинентальних балістичних ракет, секретний «Чорнобиль-2» та... погодувати сумів у каналі ставка-охолоджувача АЕС...

І найновіший з уроків Чорнобиля – отой, що триває в ці дні, коли наші герої-вогнеборці невтомно гасять лісові пожежі в заповідній зоні, попутно рятуючи все живе. І знову на часі стає одвічне: навчитися так хазяїнувати на Богом даній землі, аби примножувати, а не нищити. Думати, перш ніж діяти. Враховувати можливі наслідки своєї непоміркованості. Історія Чорнобилю спонукає до цього кожного з нас. ■